

УДК 658.265.

Мозговий Є.В., аспірант кафедри економіки підприємств,
бізнес-адміністрування та регіонального розвитку
*Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова*

ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Мозговий Є.В. Техніко-економічний аналіз діяльності підприємств теплопостачання в Харківській області. Статтю присвячено практичним розрахункам та аналізу фінансового стану теплоенергетичних підприємств Харківської області. Розглянуто основні техніко-економічні показники діяльності групи підприємств. Зроблено порівняльний аналіз великого теплоенергетичного підприємства і невеликого. Проаналізовано фінансові результати та динаміку забезпеченості запасами на кінець періоду. Зроблено висновки на основі практичних розрахунків.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, теплоенергетика, підприємство, кризовий фінансовий стан.

Мозговой Є.В. Технико-экономический анализ деятельности предприятий теплоснабжения в Харьковской области. Статья посвящена практическим расчетам и анализу финансового состояния теплоэнергетических предприятий Харьковской области. Рассмотрены основные технико-экономические показатели деятельности группы предприятий. Сделан сравнительный анализ крупного теплоэнергетического предприятия и небольшого. Проанализированы финансовые результаты и динамика обеспеченности запасами на конец периода. Сделаны выводы на основе практических расчетов.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, теплоэнергетика, предприятие, кризисное финансовое состояние.

Mozgovyi I.V. Analysis of techno-economic activity of state power system in Kharkiv region. The article is devoted to almost calculation and analysis financial status of state power system in the Kharkiv region. Considered the main technical and economic indicators of activity of the group of enterprises. A comparison is made of a large thermal power companies with small. Analyzed the financial results and the dynamics of coverage at the end of the period. Conclusions are made on the basis of practical calculations.

Keywords: housing and utilities economy, state power system, enterprise, financial crisis.

Постановка проблеми. Галузь теплопостачання має чимало проблемних питань, які потребують негайного розв'язання. Однак розуміючи те, що вони у своїй більшості є наслідком нестачі грошових коштів або нездатності їх вчасного отримання, у даній роботі пропонується передусім звернути увагу на процес тарифоутворення, аналіз фінансового стану групи підприємств теплопостачання. Зволікання з реформуванням галузі теплопостачання, виправленням незадовільного фінансового стану підприємств поглиблює кризовий стан галузі та підвищує суспільну напругу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики техніко-економічного стану підприємств теплоенергетики займалося багато науковців: Таряник О.М., Барулін С.В., Димченко О.В., Кришталь Т.М., Рудаченко О.О., Тищенко О.М. та ін. Питанням дослідження економічного стану підприємств ЖКГ приділялося багато уваги, але теплоенергетичні підприємства Харківської області заслуговують більш детального вивчення.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні важливості нормалізації фінансового

стану підприємств теплопостачання в Харківській області.

Виклад основних результатів. Маючи на меті практично обґрунтувати ефективність застосування методу стимулюючого тарифоутворення, який задовольнить усі зацікавлені сторони в процесі надання послуг із постачання теплової енергії, доцільно ознайомитися зі специфікою діяльності підприємств теплоенергетики як у розрізі закордонного досвіду, так і вітчизняного. У результаті синтезу було отримано такі висновки: досвід України в даному питанні має певні недоліки відносно деяких аспектів; у містах відсутній цілісний перспективний план розвитку системи централізованого теплопостачання; не має місця такий елемент діяльності, як імідж підприємств теплоенергетики; у складі тарифу відсутня константа – інвестиційний складник [4]. У результаті чого виявлено таке: значна зношеність основних фондів, недостатність джерел фінансування для повної їх реконструкції або заміни; наявність постійної дебіторської заборгованості; значна різниця в сумах нарахованих та фактично отриманих доходів; діючий механізм

ціноутворення, що в сумі призводить до збиткової діяльності підприємства [2].

У цілому ЖКГ як системний об'єкт міського економічного простору працює збитково. До цього часу укладаються більше мільйона договорів про реструктуризацію боргових зобов'язань. У зв'язку із цим особливу увагу необхідно приділяти модернізації системи фінансування ЖКГ, яка враховує застосування принципів державно-приватного партнерства (ДПП) у контексті залучення інвестицій. Проблема, пов'язана із залученням інвестицій у галузь житлово-комунального господарства, нага-

дує замкнуте коло. Склалася така ситуація: галузь недофінансується, у результаті руйнується житловий фонд та інженерні комунікації (рис. 1) [1].

Так, питома вага ветхих та аварійних теплових мереж на рівні нуля відсотків у загальній протяжності спостерігається лише у Дніпропетровській області. Решта областей не змогли зменшити кількість таких мереж відповідно до показників регіональної програми 2013 р. Найгірші показники мають Сумська область, в якій частка ветхих та аварійних теплових мереж становить 42,4% проти 14,5%, які передбачені регіональною програмою, Львівська

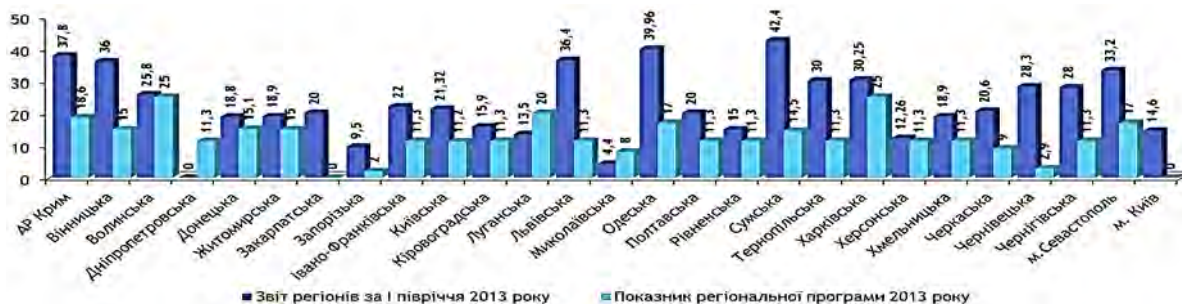

Рис. 1. Частка ветхих і аварійних теплових мереж у загальній протяжності, %

Таблиця 1

Основні техніко-економічні показники діяльності

Показники	«Харківські теплові мережі» 2014 р.	Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району 2015 р.	КП «Нововодолазьке підприємство теплових мереж», 2015 р.
1. Витрати палива, т. у. п.	821898,63	60293,71	1494,61
2. Витрати електроенергії, тис. кВт/год.	183908,43	13522,67	1779,29
3. Вироблено теплової енергії, тис. Гкал	5386,93	414,38	53,26
4. Подано тепла в мережу, тис. Гкал	7139,87	60,5	34,20
5. Корисний відпуск теплової енергії споживачам, тис. Гкал	5987,98	51,8	24,36
6. Знос основних засобів, тис. грн.	718614	34215	1378
7. Первісна вартість ОЗ, тис. грн.	1191321	74280	2452
8. Залишкова вартість ОЗ, тис. грн.	472707	31935	1074
9. Середньорічна вартість ОЗ, тис. грн.	1154261	26781	2398
10. Фондовіддача основних засобів: - в вартісному вираженні, грн./грн.	1,65	2,74	3,74
11. Фондомісткість основних засобів: - у вартісному вираженні, грн./грн.	0,60	0,36	0,15
12. Фондоозброєність праці, тис. грн./ос.	172,30	79	49,96
13. Рентабельність основних фондів, %	37,4	-5,5	59,4
14. Середньооблікова чисельність працівників, ос.	6699	339	48
15. Продуктивність праці одного працівника за рік, тис. грн.	285,25	216,86	187,10
16. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	1910868	73516	8981
17. Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	2222822	75013	7624
18. Чистий прибуток (збиток) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	431729	-1497	1425

область (36,4% проти 11,3%), Одеська область (39,96% проти 17%).

У роботі проведений аналіз групи теплоенергетичних підприємств м. Харкова та Харківської області, а саме КП «Харківські теплові мережі», комунальне підприємство теплових мереж Харківського району Харківської районної державної адміністрації.

Основні техніко-економічні показники діяльності групи теплоенергетичних підприємств представлено в табл. 1.

Аналіз даних табл. 1 показує основні техніко-економічні показники діяльності групи теплоенергетичних підприємств. Підприємство «Харківські теплові мережі» є найбільшим теплоенергетичним підприємством обраної групи. Воно приблизно в 13 разів більше за «Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району Харківської районної державної адміністрації» та в 110 разів – за КП «Нововодолазьке підприємство теплових мереж». Підприємство «Харківські теплові мережі» виробило 5 386,93 тис. Гкал, а подало в мережу 7 139,87 тис. Гкал. Частку проданої теплової енергії підприємство закуповує в інших теплоенергетичних підприємств, таких як «Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району Харківської районної державної адміністрації», яке виробило 414,38 тис. Гкал, а подало в мережу лише 60,5 тис. Гкал.

На підприємстві «Харківські теплові мережі» Середньорічна вартість основних засобів (ОЗ) становить 1 154 261 тис. грн., на підприємстві «Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району Харківської районної державної адміністрації» – 26 781 тис. грн., на підприємстві КП «Нововодолазьке підприємство теплових мереж» – 2 398 тис. грн. Середньооблікова чисельність працівників становить відповідно 6 699 ос., 339 ос., та 48 ос. Аналізуючи дані таблиці, можна побачити, що великі підприємства ефективніше використовують наявні людські ресурси, оскільки менеджмент та висококваліфіковані працівники повністю використовують свій трудовий потенціал, чого вони не можуть зробити на невеликих підприємствах. Це наглядно ілюструє показник продуктивності праці на одного працівника за рік. На підприємстві «Харківські теплові мережі» він становить 285,25 тис. грн., на підприємстві «Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району Харківської районної державної адміністрації» – 216,86 тис. грн., на підприємстві КП «Нововодолазьке підприємство теплових мереж» – 187,10 тис. грн.

Аналізуючи такий показник, як чистий прибуток (збиток) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), бачимо, що підприємства «Харківські теплові мережі» та КП «Нововодолазьке підприємство теплових мереж» отримали прибутки

Таблиця 2

Фінансові результати групи підприємств, тис. грн.

Показники	«Харківські теплові мережі» 2014 р.	Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району 2015 р.	КП «Нововодолазьке підприємство теплових мереж», 2015 р.
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1910868	73516	8981
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2222822	75013	7624
Валовий результат: - прибуток (збиток)	(311954)	(-1497,0)	(1357)
Інші операційні доходи	13140	7826	972
Адміністративні витрати	31345	2934	616
Витрати на збут	50614	2688	154
Інші операційні витрати	122025	5487	121
Фінансовий результат від операційної діяльності: – прибуток (збиток)	(502798)	(- 4780)	(1438)
Інші доходи	8040	1605	15
Фінансові витрати	1769	39	-
Інші витрати	8164	462	27
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування: - прибуток (збиток)	504691)	(- 3676)	-
Дохід із податку на прибуток від звичайної діяльності	72962	-	-
Чистий прибуток (збиток)	(- 431729,0)	(- 3603,0)	(1425,0)

431 729 тис. грн. та 1 425 тис. грн. відповідно, а «Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району Харківської районної державної адміністрації» отримало збиток у розмірі 1 497 тис. грн.

Основними джерелами інформації в аналізі фінансових результатів прибутку є дані аналітичного бухгалтерського обліку за рахунками результатів, фінансової звітності ф. № 1 «Баланс», ф. № 2 «Звіт про фінансові результати», ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів», ф. № 4 «Звіт про власний капітал», ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності».

Значення аналізу фінансових результатів впливає з основних функцій, які виконує прибуток підприємства:

- отримання прибутку є вихідним мотивом створення підприємства;
- його розмір визначає рівень віддачі (ефективність) авансованих коштів і прибутковість вкладень в активи підприємства;
- отриманий прибуток виступає індикатором успішності основної діяльності підприємства;
- він є основою прийняття інвестиційних рішень;
- прибуток виступає джерелом самофінансування підприємства і винагороди власникам капіталу.

Формування фінансових результатів діяльності теплоенергетичних підприємств детально розглянемо за допомогою даних табл. 2.

На підприємстві «Харківські теплові мережі» за досліджуваній період часу спостерігається чистий збиток у розмірі 431 729 тис. грн. Це пов'язано з великою собівартістю реалізованої продукції та з недо-

статнім рівнем розрахунків споживачів за послуги. На підприємстві «Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району Харківської районної державної адміністрації» з тих саме причин збитки в 2015 р. становили 3 603 тис. грн. А на КП «Нововодолазьке підприємство теплових мереж» у 2015 р. завдяки сумлінним розрахункам споживачів удалося отримати прибуток 1 425 тис. грн.

Однією з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства є його фінансова стійкість (стабільність). Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів та інвесторів і рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування [3].

Критерієм оцінювання фінансової стійкості підприємства є надлишок чи нестача планових джерел коштів для формування запасів, відповідно до якого виділяють такі типи поточної фінансової стійкості підприємства:

1) абсолютна фінансова стійкість – це ситуація, за якої запаси (З) менші від суми власного оборотного капіталу (ВОК);

2) нормальна фінансова стійкість, за якої запаси менше від суми власного оборотного капіталу і кредитів банку під товарно-матеріальні цінності (КТМЦ);

3) нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, коли відбувається порушення платоспроможності, але зберігається можливість відтворення рівноваги

Таблиця 3

Динаміка забезпеченості запасів джерелами на кінець року

Показники	«Харківські теплові мережі» 2014 р.	Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району 2015 р.	КП «Нововодолазьке підприємство теплових мереж», 2015 р.
1. Власний капітал	-327449	-13612	1891
2. Необоротні активи	677942	6245	1076
3. Наявність власних оборотних засобів (р.1 – р.2)	(-1005391)	-19857	815
4. Довгострокові зобов'язання (р.480 + р.420)	802735	273	3
5. Наявність довгострокових джерел формування запасів (р.3 + р.4)	(-202656)	-19584	818
6. Короткострокові кредити і позичкові кошти (р.500 + р.510)	18995	-	-
7. Загальна величина основних джерел формування запасів (р.5 + р.6)	(-183661)	-19584	818
8. Загальна величина запасів (р.100+110+120+130+140)	33868	921	2908
9. Надлишок (+), нестача (-) власних оборотних коштів (р.3 – р.8)	(-1039259)	(-20778)	(-2093)
10. Надлишок (+), нестача (-) довгострокових джерел формування запасів (р.5–р.8)	(-236524)	(-20505)	(-2090)
11. Надлишок (+), нестача (-) загальної величини основних джерел формування запасів (р.7 – р.8)	(-217529)	(-20505)	(-2090)

платіжних засобів і платіжних зобов'язань за рахунок залучення тимчасово вільних джерел засобів (ТВД) в оборот підприємства;

4) кризовий фінансовий стан, коли підприємство знаходиться на межі банкрутства, за якого запаси і витрати більші величини власних оборотних коштів, кредитів під товарно-матеріальні цінності та залучених тимчасово джерел засобів. У цій ситуації рівновага платіжного балансу забезпечується за рахунок прострочених платежів з оплати праці, позичок банку, постачальників, бюджету. Це означає, що підприємство знаходиться в кризовій ситуації.

Більш детально аналіз фінансової стійкості підприємств можна розглянути за допомогою табл. 3.

На підприємстві «Харківські теплові мережі» загальна величина запасів становить 33 868 тис. грн., і вона більша за величини власних оборотних коштів (-1 005 391 тис. грн.), кредитів під товарно-матеріальні цінності та залучених тимчасово джерел засо-

бів. Така ж сама ситуація і на двох інших підприємствах. На підприємстві «Комунальне підприємство теплових мереж Харківського району Харківської районної державної адміністрації» величина запасів становить 921 тис. грн., а величина власних оборотних коштів – -19 857 тис. грн. На КП «Нововодолазьке підприємство теплових мереж» величина запасів становить 2 908 тис. грн., а величина власних оборотних коштів – 815 тис. грн.

Висновки. Для кращого розуміння проблемних аспектів діяльності об'єкта дослідження було проведено фінансово-господарський аналіз діяльності підприємств. На всіх досліджених підприємствах спостерігається кризовий фінансовий стан. Треба максимально швидко вирівнювати фінансовий дисбаланс підприємств теплоенергетики (бажано за рахунок упровадження стимулюючого тарифоутворення). Подальша бездіяльність лише поглибить кризовий технічний і фінансовий стан підприємств.

Список літератури:

1. Димченко О.В. Житлово-комунальне господарство в реформаційному процесі: аналіз, проектування, управління: [монографія] / О.В. Димченко; Харк. нац. акад. міськ. гос-ва. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 356 с.
2. Управління дебіторською заборгованістю підприємств ЖКГ: особливості функціонування / О.В. Димченко, К.Ю. Демченко, К.Ю. Чуєва // Комунальне господарство міст. Серія «Економічні науки». – 2015. – Вип. 125. – С. 19–26.
3. Навчальні матеріали онлайн: аналіз фінансової стійкості підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16011013/ekonomika/analiz_finansovoyi_stiykosti_pidpriyemstva.
4. Стимулююче тарифоутворення: принципи та вигоди // Україна комунальна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jkg-portal.com.ua/ua/publication/one/stimuljujuche-tarifoutvorennja-principi-ta-vigodi-45532>.